

Barneombudets

Årsmelding 1997

BARNEOMBUDET

STATUS FOR VIRKSOMHETEN

Det rapporteres i henhold til Barneombudets virksomhetsplan for 1997, men med en utdyping av noen problemstillinger som særlig har utkrystallisert seg i løpet av det foregående året. Virksomhetsplanen for 1997 i kortversjon er vedlagt. I løpet av juni vil det bli utgitt en årbok med beskrivelse av det faglige arbeidet og de utfordringer Ombudet står overfor.

Barneombudet er i lov om barneombud av 5. desember 1981 og i instruks gitt et bredt ansvar for å spre kunnskap om barn og unge og ivareta barns interesser innenfor alle samfunnsområder. En sentral oppgave er å delta i den offentlige debatten om barnefaglige spørsmål, og samtidig være med på å sette den politiske dagsorden innenfor ombudets ansvarsområde. Av den grunn må ombudet ha en fleksibel arbeidsform med høy grad av beredskap.

Barneombudet står faglig ansvarlig for egne prioriteringer og resultatmål i samsvar med instruks og lov. For øvrig utfører Barneombudet sine oppgaver selvstendig og uavhengig. Departementet har ansvar for å foreslå nødvendige bevilgninger til virksomheten og kontrollere bruken av midlene.

Et utvalg nedsatt i 1994 leverte høsten 1995 en utredning som evaluerte Barneombudets rolle og organisasjon (NOU 1995:26). På basis av en bred høringsrunde ble Ot.prp. nr. 40 fremmet for Stortinget høsten 1997. Her ble det foreslått at FN's barnekonvensjon skulle inngå som formelt arbeidsredskap for Barneombudet. For øvrig ble det bare foreslått mindre endringer av lov om barneombud av 6. mars 1981 nr. 5. Behandlingen av det nye lovforslaget kommer opp i Stortinget våren 1998.

Barneombudet har etablert en faglig referansegruppe, se liste over medlemmene (vedlegg). I 1997 hadde Barneombudet et vår- og et høstmøte med referansegruppen. Enkeltmedlemmene brukes også fortløpende i aktuelle diskusjoner hele året. Referansegruppen består av 2 ungdomsrepresentanter i tillegg til sentrale personer fra både private og offentlige virksomheter. Gruppen fungerer som en faglig inspirator og kommer med innspill om Barneombudets rolle og totale virksomhet.

I tillegg til referansegruppen har hver rådgiver ved kontoret egne nettverk med personer innenfor deres fagfelt som benyttes kontinuerlig. Barneombudet har en faglig inkluderende profil og inviterer til samarbeid med ulike fag- og interessemiljøer.

Barneombudene i Norden har et nært samarbeid. Hvert år møtes ombudene for å diskutere felles tilnærminger på utfordringer og samarbeid om enkeltprosjekter. Kontakten opprettholdes gjennom hele året, også interne saker blir drøftet. I 1997 var Det danske Børneråd vert for det nordiske møtet.

RESULTATRAPPORT 1997

Barneombudets visjon for 1997 var:

- at barn blir sett på som likeverdige med voksne
 - ikke som uferdige voksne
- at barn blir sett på som kompetente individer
 - ikke bare som objekter
- at det fokuseres på mulighetene i arbeidet med barn
 - ikke bare problemene

Kontoret hadde i 1997 ca. 20.500 registrerte henvendelser. Dette er en økning på ca. 6.200 fra året før, en økning på vel 30%. De fleste henvendelsene er fra barn og unge, foreldre, medier og ulike fagmiljøer som ber om råd og veiledning eller ønsker informasjon. Fagstaben bruker mye tid til å besvare slike henvendelser.

Henvendelsene og enkeltsakene står sentralt i ombudets arbeid. De avdekker mangler og svakheter ved lovverk og praksis som skal ivareta barns interesser. Gjennom disse henvendelsene får ombudet viktig kunnskap om barn og unges hverdag. Dette danner grunnlag for prinsipielt arbeid og satsing på bestemte fokusområder/prosjekter.

Statistikk på henvendelser til Barneombudet

	1994	1995	1996	1997
Post/telefon	8.681	11.597	12.318	18.193
KlarMelding	547	1.000	2.005	2.471*
Totalt	9.228	12.597	14.323	20.664

*) se forklaring under punktet om Klar Melding konseptet.

Høringsuttalelser

I 1997 har Barneombudet behandlet og avgitt 22 hørings svar:

30.12.97	Endringer i lov om barnevernstjenester
17.12.97	Psykiatriloven, lov om rettssikkerhet mv.
11.12.97	Lov om spesialisthelsetjeneste
27.11.97	Lov om pasientrettigheter
26.11.97	Forskningsetiske retningslinjer
26.11.97	Revidert journal (helsekort) for barn og unge
13.11.97	Lov om helsepersonell
12.11.97	Juridisk bistand ved diskriminering
06.10.97	Revisjon av normer for inneluftkvalitet
06.10.97	Et bedre personvern, NOU 1997:19
17.09.97	Vaktvirksomhetsutvalget
17.09.97	Samisk barne- og ungdomsplan
12.08.97	Forslag om opprettelse av lotteritilsyn
20.05.97	Fagprøve, unntak fra bestått-krav
30.04.97	Forskrift om barn på sykehus
24.04.97	Somatiske undersøkelser av barn og unge
11.04.97	Endring av lov om universiteter og høyskoler
03.04.97	Asylavhør
25.02.97	Bestått i fagopplæring
24.02.97	Tilskudd til barne- og ungdomsorganisasjoner
12.02.97	Utlendingers adgang
20.02.97	Poliklinikk

Barneombudet har holdt ca. 150 foredrag i Norge og i utlandet. Kontoret hadde i gjennomsnitt 4 pressehenvendelser pr. dag i 1997. Pga. den store internasjonale interessen for et barneombud, har det vært en rekke internasjonale besøk (se under Hovedmål 8).

KONSEKVENSER AV ØKENDE HENVENDELSER

Kontoret mottar informasjon om barn og unges situasjon gjennom flere kanaler. Ombudet får henvendelser fra barn og unge, voksne i barns nærmiljø, ulike frivillige organisasjoner, utdanningsinstitusjoner, medier, kommunale- og fylkeskommunale hjelpetjenester, m.fl. Informasjons-utvekslingen går i noen grad også den omvendte veien, ved at Ombudet hyppig inviteres, eller av eget initiativ oppsøker samme type instanser. Gjennom et vidstrakt nettverk holder vi kontakt med sentrale fagmiljøer og personer med omfattende og variert erfaring fra sine barnefaglige områder. Slik informasjon bidrar til å tegne et generelt, noe grovmasket bilde av ulike sider ved barn og unges oppvekstkår i Norge.

Enkelt saker

Som vi ser av statistikken har henvendelsen til Barneombudet økt dramatisk de siste årene. Flere av de innmeldte sakene er kompliserte enkelt saker som krever høy fagkunnskap for rådgivning og vurdering. Det må stilles spørsmål om

Økningen av enkeltsaker til Ombudet reflekterer en utilstrekkelighet kvalitativt og/eller kvantitativt på ressursiden i forvaltningen. Videre om problemene har økt tallmessig og/eller i omfang, eller om et generelt høyere kunnskapsnivå om egne rettigheter har ført til at flere ønsker å ta opp saken sin.

Høsten 1997 gjennomførte Barneombudet en 6 måneders prøveperiode for å gå dypere inn i enkeltsaker med ulike problemstillinger ved å bruke ombudets rett til dokumentinnsyn. Erfaringene, som vil bli ytterligere systematisert i 1998, har vist alvorlig svikt i deler av forvaltningen som angår barn, med rettstomme rom eller dårlig lovanvendelse, mangelfullt skjønnsgrunnlag og kompetansesvikt hos fagfolk på flere nivåer.

Ulik praksis i kommunene er tydelig, likeledes i politi- og rettsdistriktene. Barneperspektivet er delvis fraværende, eller sakene er omskrevet for å ivareta de voksnes interesser. I mange saker er det ingen instanser å henvise til, selv om "barnets beste" åpenbart er tilsidesatt.

Barneombudet har som oppgave etter loven å se til at barns interesser, rettigheter og behov blir vist tilbørlig hensyn ved offentlig myndighetsutøvelse. Dette innebærer tilsyn med at "barns beste" blir ivarettatt for det enkelte barn under alle ledd innenfor samtlige nivåer av den offentlige forvaltning. Med bakgrunn fra våre "dykk" i enkeltsaker, erfarer vi nødvendigheten av at Barneombudet kan være en reell sisteinstans som kan både gi råd til involverte parter, samt ekstrahere prinsipielle konsekvenser for lovgivning og politisk handling.

Når ombudet uttaler seg i saker som gjelder barn, er det av avgjørende betydning at uttalelsene har en klar forankring både i et allsidig, opplyst informasjonsgrunnlag og i en tung, tverrfaglig personalkompetanse.

Forventningen fra publikum er nært knyttet til ombudet som en hjelper i vanskelige livssituasjoner. De mange henvendelser kan ikke avvises, men blir besvart i form av råd eller videre henvisning. Arbeidet med enkeltsaker har gradvis lagt beslag på en større andel av tilgjengelige ressurser, og har derved gått på bekostning av utredningsarbeid og prinsipielle saker.

En kritisk gjennomgang av enkeltsakene øker muligheten til å drive konstruktivt og endringsfremmende arbeid. Barneombudet med sin uavhengige posisjon i forvaltningen er en viktig bidragsyter til å forme forutsetningene for en bedre barndom i Norge. Dette fordrer imidlertid en ressursmessig opprustning av kontorets beredskap i forhold til enkeltsaker.

Klar melding konseptet

Antall henvendelser til Klar Melding Inn øker år for år. Den tekniske og ressursmessige kapasiteten tillater 160 henvendelser pr. dag. De innkomne samtaler blir analysert, kategorisert og et utvalg blir transkribert til datajournal. På grunn av manglende personressurser har andelen som har blitt dataregistrert i 1997 vært under 5% av innkomne meldinger. Her gjøres det en stram prioritering, og bare nye temaer, prioriterte områder og krisetelefoner blir transkribert. Det er kun de dataregistrerte meldingene som inngår i tabellen over. Klar Melding Inn er en grønn linje hvilket betyr at Barneombudet dekker telekostnadene. Statistikk fra Telenor viser at Klar Melding Inn har hatt totalt ca 96.000 meldinger i 1997.

Klar melding er å betrakte som en kontrakt mellom Barneombudet og barn og unge. De innkomne henvendelsene kan grovt deles i 4 hovedkategorier:

- Spørsmål om rettigheter/informasjon,
- Meningsytringer angående barn og unges situasjon,
- Individuelle kriser,
- Telefon-grafitti.

Barneombudet responderer på henvendelsene på 4 måter:

- Personlig kontakt per telefon for de som har kriser,
- Svar via NRK tekst-tv,
- Samarbeid med NRK Q-Jon og
- Materialet inngår som en database i vårt prinsipielle arbeid.

Norsk Gallups undersøkelse av antall brukere av våre tekst-tv sider viser at i uke 22 i 1997 var det 116.000 lesere, mens det i uke 50 var økt til 140.000 lesere.

Etter utviklingen som har vært i 1997 kan ikke Barneombudet med dagens ressursituasjon i tilstrekkelig grad overholde "kontrakten" med barn og unge når det gjelder Klar Melding Inn. Det ble derfor i slutten av 1997 nedsatt en intern gruppe for å vurdere hvordan konseptet kan effektiviseres og videreutvikles.

OMBUDSROLLEN

"Ombudsmann" er en ordning med lange tradisjoner i Skandinavia, men det er ikke entydige oppfatninger om definisjonen av begrepet. Arbeidet hos Barneombudet har vist at det er høyst ulike forventninger som kommer til uttrykk i de mange enkelthenvendelsene;

- At ombudet skal være enkeltmenneskets siste beskyttelse mot overgrep/vilkårlighet fra samfunnets side.
- At Ombudet gir en mulighet til å bli hørt og forstått i sin egen sak.
- At henvendelsen skal gi konkrete resultater til fordel for den som henvender seg.
- At Ombudet er en reell siste instans i offentlig saksbehandling og har myndighet.

Sivilombudsmannen, forbrukerombudet og barneombudet er eksempler på ordninger med ulik myndighet. Det finnes også regionale ombudsordninger, og visse organisasjoner som benytter seg av ombudsterminologien, jfr pasientombudet. I andre land finnes ombud for ulike forretningsmessige områder, f.eks. bank og forsikring. Det er derfor vanskelig for publikum å vite hva det enkelte ombudet faktisk kan gjøre i en sak.

Generelle bemerkninger

Det norske Barneombudet er i henhold til lov og instruks pålagt å følge med og delta i alle forhold som angår barn og unge, forenklet sagt er dette ansvar for "hele det barnefaglige feltet." Innenfor denne rammen er det nødvendig å bidra til å definere problemstillinger, sette søkelys på disse og skape debatt, både blant publikum, administrative organer og politikere.

FNs barnekonvensjon er den prinsipielle plattformen, i tillegg til de norske rettskildene.

Barneombudet skal være talsperson for barn og unge i samfunnsdebatten. I en verden som endrer seg raskt og med mediernes økende fokus, er det stadig en utfordring å ligge i forkant og bidra til å legge premisser for prioriteringer og beslutninger som gjelder denne delen av befolkningen. Det er viktig å målbære deres meninger - ikke (bare) meningene til fagmiljøer og andre representanter.

For at Barneombudet skal kunne være en pådriver for barn og unges interesser, må kontoret til enhver tid kunne følge opp aktuelle saker som settes på dagsorden gjennom telefoner fra barn og unge selv, fra foreldre, fagmiljøer, politikere og mediene. Det er en hovedutfordring for Barneombudet å ha fleksibilitet som gjør det mulig å forholde seg til de dagsaktuelle problemstillingene, samtidig som mange av innsatsområdene må følges over flere år.

BARNEOMBUDETS HOVEDPRIORITERINGER FOR 1998

Summen av enkelthenvendelser har generert spesielt fokus på enkelte fagområder som er tatt inn i virksomhetsplanen. Oppbyggingen tar utgangspunkt i at den offentlige innsatsen overfor barn og unge vurderes i forhold til tre nivåer:

1. Generelle tiltak (gjelder alle barn og unge)
2. Risikogruppe-tiltak (utsatte grupper av barn og unge)
3. Individuelle, kurative tiltak

Med sterkt økende oppgavemengde er det nødvendig for Barneombudet å ha kapasitet og kompetanse til å gå i dybden på saksområder som utpeker seg som spesielt aktuelle og viktige. Dette innebærer en løpende diskusjon om fordelingen av tidsbruk mellom planlagte tiltak, politiske prioriteringer med tilhørende debatt og dagsaktuelle problemstillinger. Tidsbruk på planlagte tiltak i forhold til beredskapsarbeid skal fremgå av individuelle virksomhetsplaner. Fordelingen må diskuteres og kanskje justeres løpende.

Under alle hovedmålene vil tiltak som kan styrke barns rettssikkerhet i vid forstand, være prioriterte oppgaver. Hovedmålene krever tilgjengelig fagperson til å ta imot, vurdere, henvide og/eller handle i enkeltsaker, som bringes til Barneombudets kunnskap. Dette er en entydig konklusjon av fjorårets erfaringer. De mange (økende) enkelthenvendelser gjennom Ombudets ulike kontaktkanaler er en vesentlig del av kunnskapsgrunnlaget for dette arbeidet, og viser at det fortsatt er nødvendig å fokusere på årsaker til at grupper av barn, ungdom og deres familier i økende grad marginaliseres.

Et viktig satsningsområde må fortsatt være å sikre at barn som sviktes av samfunnet eller sine omsorgspersoner får hjelp som er tilpasset det enkelte barns behov og rettigheter.

KORT RAPPORTERING I FORHOLD TIL HOVEDMÅLENE FOR 1997.

Det presiseres i denne sammenheng at det har vært en omfattende omorganisering og utskifting av personalet i løpet av året. Dette har resultert i at driften av kontoret og personalforvaltningen har tatt en langt større andel av de totale ressurser enn forutsatt, og at det har vært en redefinering av mange delmål med tilhørende oppgaver. En rekke oppgaver/tiltak som har blitt utført i 1997 har bidratt til resultat for andre delmål, og også andre hovedmål.

Hovedmål 1: Sikre og styrke barns rettssikkerhet

Det har vært arbeidet med alle delmål under dette hovedmålet, men med nødvendige justeringer i forhold til valg av tiltak. Enkeltsakene har også under dette hovedmålet bidratt til å vise at det er nødvendig med fortsatt innsats både i forhold til endring/utbygging av norsk lovverk, implementering av FNs barnekonvensjon samt oppgradering av forvaltningens praksis.

Barneombudets innsats har bl.a. vært konsentrert om følgende tiltak:

- Å utvikle sekretariatsfunksjonen i Forum for barnekonvensjonen
- Å følge opp arbeidet med opplæringsloven, herunder barns arbeidsmiljø
- Å følge med i praktiseringen av annet lovverk som gjelder barn og unge
- Å styrke barns rettssikkerhet i forhold til ulike medier
- Å klargjøre rettsstillingen til mindreårige asylsøkere
- Å medvirke til at endringene i seksuallovbruddsutvalget tar hensyn til mindreårige.

Barneombudet har i 1997 avgitt hørings svar på de fire nye helselovene med forslag om at barn skal ha egne pasientrettigheter i tillegg til de rettighetene som gjelder for alle pasienter.

Barneombudet har over flere år satt fokus på barnas miljø i barnehager og skoler. Vi har i 97 gjennomført en sondering i landets kommuner i forhold til forskrift om miljøretta helsevern i skoler og barnehager. Resultatene bearbeides i 1998 og vil bli brukt overfor sentrale myndigheter og kommunene for å bidra til å sikre barn og unge et godt arbeidsmiljø.

Hovedmål 2: Sikre utsatte barn og unge der foreldre og/eller samfunnet svikter

For å sikre utsatte barn og unges rettigheter er det viktig både å jobbe prinsipielt og gjennom enkeltsaker. Vi har avgitt flere høringsuttalelser og arrangert høringer som omhandler denne gruppen. Vi har også i enkeltsaker fått gjennomslag og etablert presedens i forvaltningens praksis, for eksempel når det gjelder funksjonshemmedes rettigheter i forhold til kommunal støtte og utdanning.

I helsesakene opplever barn og foreldre ofte at de ikke får adekvat hjelp. En spørreundersøkelse gjennomført i 1997, viser at mange av foreldrene har opplevd å ikke bli tatt på alvor av helsevesenet. Flere påpeker at de får dårlig informasjon om sine rettigheter av trygdekontoret og at saksbehandlingstida er lang. Vi følger opp muligheter for å bedre rettighetene for barn med kroniske sykdommer og deres og foreldre i 1998. Arbeidet med en "hjelp-til-selvhjelps bok" blir også videreført i 1998.

I barnevernsakene er det en tendens til at foreldrerettighetene får større vekt enn barnevernlovens og barnekonvensjons bestemmelser om barns beste og barns rett til å bli hørt og å få sin mening vektlagt. Barnets egen vurdering av sin situasjon og forvaltningens "barnets beste-vurdering" kommer sjelden frem i saksfremleggene.

I barnelovsakene er det gjennomgående at advokatene bidrar til at konfliktene ikke kan løses utenfor rettsapparatet, delvis aktivt gjennom ensidig partsinteresser, delvis gjennom manglende kompetanse i meklingsarbeid. Det vektlegges lite at partene fortsatt må samarbeide om sine barn.

Det norske lovverket brukes lite kreativt. Det overordnede formålet om at tiltak/vedtak skal være til barns beste faller ofte ut ved bokstavfortolkning av den konkrete bestemmelsen. For eksempel når det gjelder barnelovens bestemmelser om barns rett til å uttale seg og bli hørt. Loven tolkes her som om at barn under 12 år ikke skal høres. I tillegg benyttes barnekonvensjonen meget sjelden i forvaltningspraksis og rettsavgjørelser.

Det etablerte hjelpeapparatet fanger opp en stor gruppe barn og unge som er i faresonen for en negativ utvikling, men vi ser at det hele tiden er grupper og enkeltpersoner som ikke nås. Kontorets arbeid med å undersøke noen av enkelthenvendelsene i dybden, har vist at det er nødvendig å sette søkelys på om rettssikkerheten for denne gruppen blir tilstrekkelig ivaretatt gjennom den lovanvendelse og skjønnsutøvelse som skjer i forvaltningen.

Hovedmål 3: Styrke barn og unges mulighet til medvirkning og påvirkning

De politiske og faglige prosesser som skaper barn og unges hverdag foregår i hovedsak i kommunene, med skolen som en viktig arena. Det er en økende forståelse for at barn og unges medvirkning er viktig, begrunnet bl.a. i barns kompetanse og at barna forventer å delta som likeverdige fra tidlig alder av. På denne bakgrunn har Barneombudet gjennom foredrags-virksomhet og på andre måter utfordret planleggere og ulike faggrupper til nye profesjonelle tilnærminger. Også arbeidet med ny opplæringslov tar sikte på å sikre barn og unge større grad av medinnflytelse.

Høsten 1997 startet oppbyggingen av et landsdekkende nettverk av ca. 10 personer pr. fylke for å bistå skolene og kommunene mht. elevrådskurs og kontaktlærerkurs. Via nettverket bygges det opp kompetanse på området, bl.a. gjennom systematisering av erfaringer via Internett. I 1997 ble det holdt kurs for nettverksmedlemmer i 6 fylker rundt Oslo og i de tre nordligste fylkene, mens nettverk for resten av landet planlegges i 1998.

Det fantes ikke læremidler mht. elevrådsarbeid og klasserårsarbeid ved starten av 1997. Barneombudet har derfor initiert læremidler på dette området. Høsten 1997 ble det utgitt en lærerveiledning i klasserårs- og elevrådsarbeid med barneombudets daværende kontorsjef som forfatter. Det er også laget manus til et hefte for elevrådsmedlemmer i 1.-4. klasse som planlegges utgitt i 1998.

Barneombudet har støttet etableringen av ungdoms eget nettverk i "Ungdomsringen", bl.a. ved å bistå i arbeidet med en nasjonal konferanse i Drammen i februar 1997.

Hovedmål 4: Styrke kommunikasjonen med barn og unge

En viktig del av kommunikasjonen med barn og unge har vært knyttet til Klar Melding Inn. Som tidligere nevnt har antall henvendelser økt sterkt de siste årene. Klar melding konseptet er beskrevet mer utførlig ovenfor.

Som talsperson for barn og unge, er det viktig at Barneombudet kan ta i bruk nye dialog-instrumenter med barn og unge. Moderne medier, som f.eks. Internett, gir nye muligheter for at barn og unge kan etablere en dialog med barneombudet og uttrykke sine interesser og behov. Dermed kan de også være med på å påvirke oppvekstpolitikken.

Barneombudet startet i 1997 utviklingen av Parlamentet på Internett. Her blir det avstemninger der barn og unge kan si sin mening om saker som behandles i Storting eller Regjering. Her kan også elevråd og andre dele erfaringer med hverandre og gi råd til Barneombudet.

Høsten 1997 deltok barneombudet i flere av programmene NRQ på NRK1, og arbeidet startet opp med ulike "hjelp til selvhjelps bøker" - av, for og med barn og unge - bl.a. "Nei til dop på 100 måter" og "1000 råd til læreren".

Hovedmål 5: Innsamling og videreformidling av kunnskap om barn og unge

Barneombudet har bidratt til tverrvitenskapelig forskning med fokus på barneperspektivet ved å delta i Norges Forskningsråds programstyre, Barn, Ungdom, Familie. Ombudet har i denne forbindelse tatt initiativ til å innhente ny kunnskap om barn og unges omsorg og opplæring.

I juni 1997 var Barneombudet medarrangør i verdenskonferansen Urban Childhood. Ombudet har videre vært bidragsyter i mange konferanser og debatter om barns oppvekst, både regionalt, nasjonalt og internasjonalt dette året.

Barneombudet har bidradd til utforming av statistikk og datainnsamling med barn og unge som telleenhet. Med innspill til SSB og BFD har Ombudet engasjert seg i hvordan fakta om barn og unge bør formidles.

Barneombudet har innhentet informasjon fra barn og unge selv til en bokserie som omhandler "1000 råd til læreren" som avspeiler skolemiljøet og "Nei til dop på 100 måter" som engasjerer barn og unge mot narkotika.

Barneombudet har under produksjon en årbok som baserer seg på faktakunnskap om barn og unge, henvendelser til Barneombudet, vurderinger og refleksjoner som er grunnlaget for Ombudets arbeid og anbefalinger til Storting og regjering.

Barn og unges hverdag preges av et mangfold av medier som kjemper om deres oppmerksomhet. Henvendelser til Ombudet fra barn, unge og foreldre understreker dette. I den kommersielle mediestøy kan det være vanskelig å finne frem til kunnskap som er relevant for barn og unges fremtid. Barneombudet arbeider for at barn skal beskyttes for negative påvirkninger fra mediene, samtidig at deres meninger skal komme mer frem i mediene. I 1997 ble det avholdt flere møter med nettleverandører i Norden, nordisk ministerråd, nordiske politikere og frivillige organisasjoner om strategier og tiltak for å skjerme barn fra negative informasjon på nettet. Ombudet hadde flere saker i 1997 som tok opp det kommersielle medietrykket som barn og unge utsettes for. Foreldre står maktesløse over for en sterk kommersiell medieindustri.

Barneombudet har i flere avisartikler, foredrag og møter nasjonalt og internasjonalt tatt opp problemfeltet.

Et av resultatene er at det skal arrangeres en internasjonal workshop om barn og medier relatert til art. 17 i FNs barnekonvensjon. I brev av 30.10.97 fra UN High Commissioner for Human Rights blir den norske Regjering forespurt om å arrangere det internasjonale arbeidsseminaret. Barneombudet har fått ansvar for å forberede det faglige innholdet til seminaret, mens FN-sambandet har fått ansvar for det tekniske arrangementet. Arbeidsseminaret skal avholdes i Oslo 18-21 januar 1999. Intensjonen er å analysere og syntetisere, og prøve å komme frem til en internasjonal handlingsplan om barn og medier. Arbeidet med planleggingen startet i oktober 1997.

Hovedmål 6: Sette søkelys på barn og unge med flerkulturell bakgrunn

Marginalisering, fremmedfrykt og rasistiske holdninger er en utfordring også i Norge. Barneombudet har derfor ønsket å bidra til at barn og unge som tilhører ulike etniske, språklige og religiøse minoriteter, gis gode muligheter til å utvikle seg som fullverdige og konstruktive medlemmer av vårt samfunn.

For at dette skal være mulig kreves det endringer innen det norske majoritetssamfunnet og innen minoritetskulturene. Majoritetssamfunnet må bidra til at skole, arbeidsliv og boligsektoren har en funksjon der reelle muligheter for alle åpner seg, og der reell integrering blir gjort mulig. Minoritets-samfunnene, på sin side, må akseptere at den ungdommen som vokser opp i Norge i dag, faktisk også er første generasjons nordmenn - ikke bare andre generasjons innvandrere.

Dette stiller oss alle overfor store utfordringer, hvor målet er klart; et felles, inkluderende, flerkulturelt Norge.

I løpet av 1997 har Barneombudet tatt initiativ til et prosjekt rettet inn mot det flerkulturelle ungdomsmiljøet i Oslo sentrum. Prosjektet er et samarbeid mellom Barneombudet, Oslo Kommune ved Uteseksjonen, Oslo Idrettskrets, med økonomisk støtte fra Barne- og familiedepartementet. Prosjektleder er Fernando Ramirez. I tillegg følger en hovedfagsstudent ved Universitetet i Oslo prosjektet.

Utgangspunktet for prosjektet er den kontakten Barneombudet har hatt med de såkalte barneranerne i Oslo sentrum. I vår kontakt med denne gruppen kommer det klart fram en manglende tro på at det etablerte hjelpeapparatet har noen løsninger å tilby. Samfunnet trenger derfor nye kanaler inn i det flerkulturelle ungdomsmiljøet; positive modeller med røtter i gruppen, modeller som kan være brobygger over til mer framtidsrettede aktiviteter som skole, jobb og idrett.

Prosjektet tar sikte på å nå en gruppe med eldre ungdom som i dag er i virksomhet i Oslo sentrum. Denne "kjernen" står i fare for å utgjøre negative rollemodeller i forhold til nyrekruttering til et allerede tungt belastet miljø. Gjennom prosjektet bør samfunnet signalisere en vilje til å nå disse ungdommene og bidra til å snu denne utviklingen. Prosjektet vil kunne prøve ut modeller som hjelpeapparatet så kan videreutvikle.

Hovedmål 7: Styrke de pedagogiske/politiske prosesser som medvirker til at vilkårene for det enkelte barns utvikling forbedres

De faglige og politiske prosesser som i hovedsak skaper barns hverdag, foregår i kommunene. I en rekke uttalelser i 1996 og 1997 har Barneombudet pekt på behovet for en mer helhetlig oppvekstpolitikk i kommunene, og strategiske planer som forplikter de ulike profesjoner på tvers av etatsgrensene. Høsten 1997 fikk Barneombudet gjennomslag for mange av disse synspunktene da Regjeringen Jagland fremmet forslag om en satsing på forebyggende planer i kommunene der barn og unges medvirkning skulle stå sentralt.

Det er tatt flere initiativ til å følge opp Reform 97, slik at denne blir en barnereform, kulturreform og familiereform i tillegg til å være en skolereform.

Ved å innhente opplysninger om tilstanden gjennom skolebesøk og statistikk før og etter reformstart, har Ombudet fulgt utviklingen og bl.a. skrevet artikler som fokuserer på hvilke komponenter som må være på plass for at reformer skal være til barnas beste.

Særlig fokus har vært rettet på elevenes arbeidsmiljø og utemiljø. Høsten 1997 ble alle kommuner tilskrevet for å få kartlagt arbeidet med innemiljø i forbindelse med forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler. Det har også vært gjennomført rundebordskonferanser med fagpersoner som følger opp kartleggingen. Barneombudet arbeider for at elevene skal få egne arbeidsmiljørettigheter i skolen gjennom ny opplæringslov, noe som foreløpig bare utredes.

Elevenes rett til trygg skolevei, trygging av skoleskyssen ved bilbelter og egen sitteplass har vært tatt opp som en viktig del av skolehverdagen og initiativ er tatt overfor departementene. Ombudet har tatt initiativ til at alle elever skal ha tilstrekkelig forsikring i sitt skolemiljø uavhengig av hvilken kommune de bor i. Denne prosessen er nå satt i gang.

Videre har Ombudet poengtert betydningen av at barna skal få gå på nærmeste skole, noe som ligger i forlag til ny opplæringslov.

Barneombudet har tatt til orde for at grendeskoler i nærmiljøet er særlig viktig for de yngste skolebarna, men også for oppvekstmiljøet generelt.

Skolefritidsordningene er en del av skoledagen for mange elever. Barneombudet har på grunnlag av klager og innhentet informasjon i brev til regjeringen tatt opp behovet for arealstandarder og bemanningsnormer som sikrer barna et kvalitetstilbud.

Barn med spesielle behov må få sikret sine rettigheter i lov og i praksis slik at de ikke blir kasteballer i systemet. Dette har Ombudet tatt opp med regjeringen og aktuelle kommuner på grunnlag av de mange henvendelser på dette feltet.

Barneombudet har sett behovet for å fokusere på skoleleders rolle og på lærernes yrkesetikk ved å bidra med foredrag på konferanser og skrive artikler om temaet. Ombudet har også holdt kurslederkurs for kontaktlærere for elevråd for å bygge opp et nettverk for å bidra til elevenes medvirkning i skolemiljøet. I denne forbindelse er det utviklet materiell både til lærere og elever.

Barneombudet har vært med på å initiere utviklingsarbeid i skolen bl.a. ved å følge opp prosjektet "Den nye skoleveien" som finner nye veier for opplæring i nærmiljøet ved bruk av teknologi.

På grunnlag av tilgjengelig kunnskap har Ombudet rettet et søkelys mot utvikling av skolen ut fra barns og unges behov i fremtidssamfunnet. Ombudet har holdt flere foredrag og skrevet artikler om temaet. Ungdomsskolen står særlig i fokus for dette engasjementet. Det arbeides med forberedelse til en nasjonal konferanse som ser på rammene for dagens skole i lys av ungdoms behov.

Hovedmål 8. Styrke det internasjonale samarbeidet vedrørende barns interesser

I 1997 tok Barneombudet initiativ til å opprette et nettverk i Europa; European Network of Ombudsmen for Children, ENOC. Nettverket ble formelt etablert i Trondheim 8.-9. juni 1997, og barneombud Trond Waage ble valgt til nettverkets første leder. Opprettelsen av ENOC ble gjort i samarbeid med UNICEF Genève som også fungerer som sekretariat for nettverket. Det norske barneombudet vil inneha posisjonen som leder fram til oktober 1998 da en ny nettverksamling vil finne sted i København.

Bakgrunnen for opprettelsen av et slikt forum er også å finne i erkjennelsen av at de store utfordringer innen arbeidet med barns rettigheter ikke kan løses uten et regionalt og internasjonalt samarbeid. Som eksempel kan nevnes barnepornografi på Internett, vold i bildemediene, situasjonen for flyktninger og asylsøkere, og problematikken rundt barnearbeid.

ENOC har også som mål å bistå de land i Europa som ønsker å utvikle en barneombud-modell. Det foreligger flere forslag både innen Council of Europe og European Commission om etablering av Barneombud. ENOC er betenkt over at EU skal ha et "eget" Barneombud, men er tilhenger av at hvert enkelt land skal etablere et Barneombud som igjen blir medlem av det europeiske nettverket.

I løpet av høsten 1997 har det vært avholdt ENOC møter med sekretariatet, fagpersoner og politikere i Europa. Nettverkets leder har også gitt presentasjoner ved europeiske konferanser og seminarer. ENOC har også arbeidet med å utvikle en treningspakke om Barneombud og barns rettigheter, og opprettelse av en database om Barneombud i Europa.

ENOC utgjør et bredt samarbeidsforum der en samlet kan bidra med informasjon, råd og støtte. Norge vil ha en viktig posisjon i oppbyggingen og utviklingen av dette nettverket. De etablerte, og nye, Barneombudene har behov for et kollegialt forum for å diskutere og videreutvikle ombudsrollen.

Økende internasjonal etterspørsel om barneombudsrollen.

Gjennom de senere årene har den internasjonale interessen for det norske Barneombudet økt sterkt. Dette har sammenheng med de mange land som etter hvert har ratifisert FNs barnekonvensjon og trenger instrumenter og metoder for implementering og overvåking av konvensjonen. I tillegg er det en stadig økende internasjonal oppmerksomhet rundt barns stilling i samfunnet.

Som en konsekvens av dette mottar Barneombudet en rekke henvendelser, både i form av studiebesøk til Ombudets kontor, og i form av invitasjoner til land der barneombudsmodellen vurderes innført. Ikke minst er interessen stor fra de nye demokratiene i Øst Europa og land i Asia. I de fleste tilfeller må dessverre Barneombudet takke nei til de mange forespørsler på grunn av manglende kapasitet.

I de tilfeller Barneombudet har deltatt i internasjonale møter for å presentere den norske modellen, har det vært basert på offisielle invitasjoner fra regjeringer og FN-organisasjoner. Det siste året har det vært avholdt møter i Thailand i forbindelse med utviklingen av landets nye konstitusjon; Sri Lanka hvor NGOer arbeider for å etablere et Barneombud, med støtte fra den Norske Ambassade; Irland hvor det nå er et politisk vedtak for opprettelse av et Barneombud,

Skottland hvor det arbeides for å sette opp et Barneombud parallelt med opprettelsen av et eget skotsk parlament; Belgia hvor parlamentet nå har vedtatt en egen Lov om Barneombud. Alle utgifter i forbindelse med reiser og opphold har vært betalt av arrangør. I tillegg kommer de som besøker vårt kontor for informasjon og presentasjoner; Nepal, Tanzania, Russland, Kina, Sør-Afrika, Zimbabwe, Namibia, Chile, Kenya, Israel, Japan, Kenya, Pakistan, Palestina, Jugoslavia, Uganda, Albania, Namibia, Kambodsja, Bosnia, Mongolia,- for å nevne noen fra 1997.

Et samarbeid med deler av sentraladministrasjonen er innledet for å vurdere hvor omfattende og på hvilken måte dette bør gjøres. Erfaringen har imidlertid vist at tilførsel av ressurser er nødvendig, dersom det ikke skal skje en nedprioritering av andre oppgaver.

Hovedmål 9: En effektiv og prosjektorientert forvaltning

For å ivareta sine oppgaver må Barneombudets organisasjon være rasjonell, effektiv og utpreget fleksibel. Medarbeiderne må være høyt utdannede generalister med godt utviklet endringskompetanse. Det kreves stor grad av samarbeidsevne og øvrige sosiale ferdigheter.

En felles forståelse av Barneombudets utgangspunkt, berettigelse og mål er viktig for å utvikle faglig og metodisk tenkning som grunnlag for arbeidet. For å nå målene som er nedfelt i lovgivning, retningslinjer og virksomhetsplan må det holdes fokus på sammenhengen mellom hovedmål og delmål og mellom delmål og oppgaver.

Hovedkravet til alle medarbeidere hos Barneombudet er, i tillegg til relevant bakgrunn, evne til faglig integritet og helhetstenkning, samt fleksibilitet i forhold til oppgaveløsningen.

1997 var preget av store endringer på personalsiden som følge av omorganisering og ettervirkning av interne konflikter i det foregående år. På våren ble det utlyst stilling for kontorsjef, samt 3 rådgiver/ førstekonsulentstillinger. I løpet av ansettelsesprosessen ble det avgjort at omorganiseringen måtte medføre bruk av rådgivere i fagstaben. Disse ble alle tilsatt i løpet av 1997.

Omorganiseringen inngikk i den strategiske plan Barneombudet hadde tilkjenegitt ved sin tiltredelse i 1996, og tok sikte på et kontor med en høyt kvalifisert fagstab. Dette var definert som nødvendig for å møte de utfordringer kontoret sto overfor i form av stor økning i antall henvendelser og i grad av kompleksitet.

Personalsituasjonen ved utgangen av 1997:

Barneombud Trond Waage, (*cand.paed.spec*)

Kontorsjef Anne Brita Normann, (*cand.jur og sosionom*) (fast tilsatt 01.09.97)

Konstituert kontorsjef Kjell Lillestøl (tilsatt høst 96 – 01.09.97 videreført som spesialrådgiver i halv stilling)

Rådgiver Knut Haanes, (*cand.mag*)

Rådgiver Tove Hauge, (*master in education*)

Rådgiver Tone Grennes (tilsatt 01.09.97 – sluttet 31.12.97)

Rådgiver Guro Birkeland, (*cand.med og cand.jur*) (tiltrådte i fast stilling 01.09.97)

Rådgiver Turid Klette, (*sosionom*) (tilsatt i vikariat for Arild Berglund 10.10.97 – 31.12.97)

Rådgiver Arild Berglund, (*cand.psychol*) (fast tilsatt høsten 1997, tiltrådte 01.01.98)

Informasjonskonsulent Anne Hveding Herbern (avsluttet sitt engasjement februar 1997)

Førstekonsulent Mildrid Solholm (fratrådte sin midlertidige stilling i august)

Konsulent Martin Tystad (fratrådte sin midlertidige stilling våren 1997)

Konsulent Hege Ruud (fratrådte sin midlertidige stilling våren 1997)

Konsulent Martin Rutherford (fratrådte etter avtale sin midlertidige stilling i september 1997)

Sekretær Merete Vike (tilsatt i fast stilling våren 1997 etter tidligere midlertidig tilsetting)

Sekretær Wenche Marcussen (gikk ut i permisjon fra 31.12.97)

I tillegg disponerte kontoret 2 sivilarbeidere som deltar i forefallende arbeid knyttet til fellestjenestens funksjoner og Klar Melding Inn/Ut.

Utover personalarbeidet, som la beslag på betydelige ressurser i 1997, har det under dette hovedmålet skjedd en betydelig oppgradering på IT-området. Det har også blitt utviklet og implementert nytt prosjektstyringssystem, journal- og arkivsystem. Kontoret ble oppkoblet på Internett og tok i bruk e-post. Slutføring av innredning av kontorlokalene vil skje i løpet av 1998.

Barneombudets referansegruppe i 1997

Edvard Befring, Professor, Universitetet i Oslo

Gunnar Grepperud, Direktør, UNICOM

Anne Kari Lande Hasle, Direktør NOVA

Per Egil Mjaavatn, Leder Norsk senter for barneforskning

Erik Normann, Klinikkoverlege, Aker sykehus

Fernando Ramirez, Uteseksjonen, Oslo kommune

Magne Raundalen, Psykolog, Senter for Krisepsykologi

Toril Ressem, Prosjektdiretør, Telenor

Eli Rygg, Kunstner og programskaper

Lucy Smith, Rektor Universitetet i Oslo

Espen Viskjer, Ungdomsringen

Rune Wanberg, Rådgiver

	Barneombudet
Besøksadresse:	Hammersborg Torg 1
Postadresse:	Postboks 8036 DEP 0030 Oslo
Telefon:	2224 2630
Telefaks:	2224 9524
E-post:	bo@barneombudet.no
Internett:	http://www.barneombudet.no

QK-0301	Barneombudets årsmelding 1997
---------	-------------------------------